

EXODUS

EXODUS

Izaak Zwartjes

De moderne wereld wordt overspoeld door plagen. Hele volksstammen raken op drift.

Op de vlucht voor oorlogsgeweld of de beknelling van een regime zoeken ze naar vrijheid maar komen terecht in situaties waar vrijheid ver te zoeken is. Ze belanden in een schimmig illegaal schemergebied aan de rand van de maatschappij of in een vluchtelingenkamp. Zij die natuurgeweld ontvluchten komen er vaak niet veel beter vanaf. Bosbranden, stormen, orkanen, overstromingen en droogte brengen een stroom van vluchtelingen in beweging. Ze vluchten voor het kwaad en lijken geplaagd te worden door een vloek, terwijl andere volkeren gezegend lijken door voorspoed. De vooruitgang heeft de westerse wereld weliswaar tot een welvaartstaat gemaakt, maar het is alsof ze door diezelfde vooruitgang van binnenuit wordt aangevreten. Milieuvervuiling en veranderingen in het klimaat bedreigen de leefomgeving van de mens, vetzucht in epidemische vorm en genetische manipulatie doen de vraag rijzen in hoeverre de mens van zichzelf aan het vervreemden is.

De heilsverwachting van de technologie die in commerciële en wetenschapskringen overheerst, vormt de inzet van een nieuwe godsdienstoorlog. Een oorlog die niet met wapens gevoerd wordt, maar plaats vindt op het slagveld van de wereldeconomie en in de directiekamer van de multinational. Haar paradijselijke beloften waarmee ze de vroegere godsdiensten vervangt en een wereldwijde verlossing van honger, ziekte en schaarste in het vooruitzicht stelt, gaan met een gevoel van angst en onzekerheid gepaard. In haar belofte stelt ze een wereld voor waarin genetische afwijkingen tot het verleden behoren en waarin de mens maakbaar is. Bij de doorsnee burger overheerst echter de angst voor manipulatie, misbruik en catastrofale ontsporingen die uitnodigen tot een flinke dosis cultuurkritiek. Door zelf plaats te nemen op de troon van god en te sleutelen aan het menselijk genoom lijkt de

IZA AK ZWARTJES

mens weliswaar grip te krijgen op de fundamenteën van het leven, maar hij kan de consequenties hiervan echter niet overzien. Hoe ver kunnen we gaan met het ingrijpen in de natuur? Waar houdt de mens op mens te zijn? Waaruit bestaat identiteit, wat is echt? Onze technologische en sociale omgeving is langzaam een nieuw idee van het 'zelf' aan het creëren. Wordt de identiteit van de mens daarmee niet uitgehold?

De mens is op zoek naar houvast, maar vindt deze maar moeilijk in een samenleving waarin duidelijke denk-kaders, zoals die voorheen werden gedictieerd door het geloof, ontbreken. Manipulatie van het denken vindt een goede voedingsbodem in de vele verschijningsvormen waarin de werkelijkheid zich in onze tijd manifesteert. Het denken wordt subtiel beïnvloed door een bombardement van beelden uit de media. De eigenaren schotelen ons een mislukte kopie van de werkelijkheid voor en melken deze uit omwille van economische belangen. Kan de mens zijn autonomie waarborgen in een wereld waarin geen samenhangende visie op de werkelijkheid meer bestaat en deze moeiteloos overgaat in fictie? Is hij in staat om in zijn denken op zichzelf te steunen? Wil hij de werkelijkheid wel onder ogen zien daar waar de toekomst er niet al te rooskleurig uitziet? Want wat dan zichtbaar wordt is de absurditeit en zinloosheid van het bestaan, waarin we vervreemd en onverschillig ronddwalen zonder bestemming of reisplan, waarbij elke volgende plek tijdelijk is, een episode. Als een nomade die zwerfend in een absurd en vijandig universum op zoek gaat naar levensmogelijkheden en zich een stuk in de kraag drinkt om de chaos hanteerbaar te maken. Jagend op zoek naar genot en het tevergeefs verzamelen van geluk. Het zijn existentiële motieven van een mens die geen betekenis meer kan ontlenen aan een hogere natuurlijke orde en zijn eigen daden zelf van een fundament moet voorzien.

EXODUS

Katja Weitering

Izaak Zwartjes (1974) maakt environments: een afgebakende omgeving waarin zich verschillende episodes uit een door de kunstenaar bedacht mythologisch verhaal afspelen. De installaties worden opgebouwd uit aangetaste en halfvergane materialen en voorwerpen die Zwartjes verzamelt tijdens zijn omzwervingen door de stad. De zorgvuldig bijeengezochte attributen, zoals een winkelwagen, een houten ton, oude dekens en een gasmasker, zijn de restproducten van de moderne maatschappij waarin de mens zich vaak verloren waant. Samen met enkele levensgrote figuren vormen de materialen het decor voor een mythologische zoektocht. De installatie **Exodus** (2009) verbeeldt het apocalyptische verhaal van een gedegenereerd volk bestaande uit gekloonde wezens. Hun noodlot is onafwendbaar. Opgejaagd

door een hogere macht in de vorm van een almachtige computer zwerven zij door een desolaat landschap, op zoek naar verlossing en wedergeboorte. Van bovenaf is het bevel uitgevaardigd om volgens zeer precieze richtlijnen een tabernakel te bouwen: een heiligdom waar het volk in contact kan komen met de hogere macht.

Zwartjes verkent met **Exodus** en de eerdere installatie **Laboratory of Life** (2008) het schemergebied tussen kunst en werkelijkheid. Hij speelt met het vermogen om te geloven in een spirituele wereld. Het kunstenaarschap is voor hem een middel om met deze andere sfeer in contact te komen. Hierbij vervagen de grenzen tussen kunstenaar en werk. Zwartjes koppelt zijn eigen intuïtie, 'visioenen' en gedrag aan het bestaan van een universele oerbron waaruit beelden ontstaan die onlosmakelijk verbonden zijn met het onderbewuste van de mens. De drang om die dieperliggende werkelijkheid te ontdekken combineert hij met een interesse in evolutieleer, psychologie en religie. Het resultaat is magisch, bizar en ongrijpbaar.

De vermenging van moderniteit, mythologie en religie in het werk van Zwartjes roept een scala aan associaties op. Zo is de invloed van het in sciencefiction veelvuldig terugkerende thema van een rondlopende groep mensen in een verre toekomst onmiskenbaar aanwezig. Hoewel de Amerikaanse televisieserie **Battlestar Galactica** geen directe inspiratiebron voor Zwartjes is, zijn de parallellen tussen deze populaire serie en **Exodus** frappant. **Battlestar Galactica** gaat over een futuristisch tijdperk geregeerd door angst. Een door de mens gecreëerde robotsoort heeft de mensheid bijna volledig uitgeroeid. De laatste overlevenden zijn op zoek naar de enige plek in het universum waar ze kunnen voortbestaan: een profetische plek genaamd 'Aarde'. Eenmaal op aarde aangekomen, na een barre zoektocht, blijkt het beloofde land verwoest door een nucleaire ramp; een metafoor voor de staat waarin onze huidige wereld verkeert. De vragen die een serie als **Battlestar Galactica** opwerpt - kan de mensheid zichzelf redden, hebben we inzicht in de gevaren van onze collectieve daden, gaan wij ten onder aan ons vooruitgangsstreven - zijn buitengewoon actueel en raken direct aan het werk van Zwartjes.

De futuristische toekomst en het archaische verleden zijn in **Exodus** onlosmakelijk met elkaar verbonden. De opdracht die Zwartjes aan zijn volk meegeeft - het bouwen van een heiligdom - is een verwijzing naar het gelijknamige boek uit het Oude Testament. De Heer beveelt de bouw van het tabernakel in de woestijn zodat hij te midden van zijn uitverkoren gemeenschap kan wonen. Mozes krijgt van de Heer het ontwerp van de tent en van alle bijbehorende voorwerpen te zien. Hij dient zich daar nauwkeurig aan te houden. De precieze materialen, de exacte omvang, de juiste volgorde; tot in de kleinste details dicteert de Heer de totstandkoming van zijn heiligdom.

Zwartjes gaat feitelijk op dezelfde manier te werk. Doelgericht en trefzeker kiest hij de bouwstenen voor zijn environments uit. Tijdens omzwervingen langs de rafelranden van de stad, zoals braakliggende gebieden en leegstaande kraakpanden, zoekt de kunstenaar naar geschikte materialen. Bij iedere vondst, of het nu een verweerde houten balk is of een verroeste fiets, maakt Zwartjes de afweging of deze voldoet aan de criteria die hij voor zichzelf reeds heeft geformuleerd. Hij zoekt niet gericht; wonderlijk genoeg vindt hij altijd precies dat wat hij nodig heeft. Tijdens het verzamelen en verwerken van het materiaal is Zwartjes zowel opdrachtgever, als uitvoerder van zijn eigen werk. De 'Creator' en het 'Volk' worden in de persoon van de kunstenaar verenigd.

Exodus is de verbeelding van een vloeibare werkelijkheid waarin de verschillende dimensies van dagelijks leven, fantasie en actualiteit door elkaar lopen. Enerzijds is de installatie een fysieke plek; de manifestatie van een mythologische zoektocht die ontsproten is aan het brein van Izaak Zwartjes. Anderzijds biedt de verzameling van voorwerpen en materialen de ruimte om te reflecteren op onze individuele en collectieve identiteit, op de staat waarin de mensheid verkeert en de rol die wij vervullen in deze samenleving. De beschouwer van het werk van Zwartjes betreedt een 'mentaal landschap', een term ontleend aan Jean Dubuffet. De creatie van dit landschap kunnen we begrijpen als een poging om grip te krijgen op de menselijke ziel.

6 JUNI TOT 1
13 SEPTEMBER

MEET
R 2009

EXODUS

Izaak Zwartjes

The modern world is overrun with plagues. Whole populations are adrift. Fleeing the violence of war or oppressive regimes, they go in search of freedom, only to end up in situations where freedom is the last thing they will find. They land in shadowy, illegal twilight zones at the fringes of society, or in refugee camps. Those escaping natural disasters are often no better off. Forest fires, storms, hurricanes, floods and drought set hordes of refugees on the move. They flee from evil, seem plagued by some curse, while other peoples are blessed by prosperity. Progress has indeed brought the Western world to a condition of great welfare, but it is as if this same progress is being eaten away from the inside. Environmental pollution and climate change threaten the very living environment of humankind, as obesity in epidemic proportions and genetic manipulation raise the question of how far humanity is becoming estranged from itself.

The messianic, technological expectations that dominate commercial and scientific circles create the foundations for a new religious war, a war not fought with weapons, but that plays out on the battlefield of the global economy and the boardrooms of multinationals. The promise of the paradise with which it replaces earlier religions and claims a future of worldwide redemption from hunger, sickness and scarcity go hand in hand with a sense of fear and uncertainty. In this promise, it presents a world in which genetic deformities are a thing of the past and where we have the capacity to create our own species. For the ordinary citizen, what prevails is fear of manipulation, abuse and catastrophic derailing that openly invite significant doses of cultural criticism. By placing himself on the throne of God and tinkering with the human genome, man does seem to be getting a grip on the fundamentals of life, but he cannot foresee the consequences. How far can we take our interfering with nature? When does mankind stop being human? What comprises identity, and what is real? Our technological and social environment is gradually creating a new idea of the 'self'. Could we be destroying the identity of humanity in the process?

Mankind is in search of something to hold onto, yet it is hard to find in a society when clear frameworks for thought, such as those once dictated by faith, are missing. Manipulation of thought finds fertile ground in the many forms in which reality is manifest in our time. Thinking is subtly influenced by a bombardment of images from the media. The proprietors of those images force us to consume a miscarried duplicate of reality, milking the images on behalf of economic interests.

Can man guarantee his own autonomy in a world where a unified vision no longer exists and where such a vision can be effortlessly turned into fiction? Is mankind capable of supporting itself through its own thought? Where the future looks less than rosy, will we still be able to perceive reality? For what then becomes evident is the absurdity and the senselessness of an existence in which we wander aimlessly, estranged and indifferent, with neither destination nor itinerary, where each place is temporary, an episode, like the nomad wandering in an absurd and hostile universe in search of possibilities for survival who drinks himself senseless in order to make the chaos manageable. Hunting for pleasure and failing to gain happiness: such are the existential motifs of the human being who can no longer discern meaning in a higher natural order and who must nonetheless provide his own foundation for his deeds.

EXODUS

Katja Weitering

Izaak Zwartjes (b. 1974) creates environments, demarcated spaces in which a variety of episodes take place: mythological narratives from the imagination of the artist. The installations are constructed from damaged, half-decayed materials and objects that Zwartjes collects during his journeys through the city. These carefully assembled attributes, such as a shopping cart, a wooden barrel, old blankets and a gas mask, are the leftover products of a modern society in which people often feel lost. Together with a number of life-size figures, these materials make up the decor for a mythological journey of discovery. The *Exodus* (2009) installation depicts an apocalyptic tale of a degenerated tribe of

cloned beings. Their fate is inescapable. Routed and driven away by a higher power in the form of an all-powerful computer, they wander through a desolate landscape in search of deliverance and rebirth. From above, they have been given the order to build a tabernacle according to meticulous guidelines: a sacred domain through which the people can be in touch with a higher power. With *Exodus*, as in his earlier installation, *Laboratory of Life* (2008), Izaak Zwartjes investigates the twilight zone between art and reality. He plays with the capacity to believe in a spiritual world. For him, being an artist is a means of establishing contact with this other realm. Here, the distinctions between the artist and the work grow indistinct. Izaak Zwartjes couples his own 'visions', intuition and behaviour to the existence of a universal source from which evolve images that are inseparable from the human subconscious. He combines the urge to discover this deeper reality with an interest in the theories of evolution, psychology and religion. The result is magical, bizarre and intangible.

The mixture of modernity, mythology and religion in Izaak Zwartjes' work evokes a wide range of associations. The influence of a recurring theme in science fiction, of a wandering group of people in a far-off future, is unmistakably present. Although the American television series, *Battlestar Galactica*, is not a direct influence for Zwartjes, there are striking parallels between *Exodus* and this popular series. *Battlestar Galactica* is about a futuristic age ruled by fear. A type of robot created by mankind has almost completely exterminated humanity. The last survivors are in search of the only place in the universe where they could continue to exist, a prophetic place called 'Earth'. After a difficult search, when they arrive on Earth, they find their promised land destroyed by a nuclear disaster, a metaphor for the state of the world today. The questions asked in a series such as *Battlestar Galactica* – can humanity save itself, do we have enough insight into the dangers of our collective deeds, will we be destroyed by our own pursuit of progress – are extraordinarily pertinent today and directly touch Zwartjes' work. In *Exodus*, a futuristic future and an archaic past are inextricably bound to one another.

The task that the artist has given his people – the creation of a sanctuary – is a reference to the book of Exodus in the Old Testament. God orders the building of the tabernacle in the desert in order to inhabit it and be in the midst of his chosen community. God shows Moses the design of the tent and all its appropriate objects. Moses is expected to follow the instructions precisely. With the exact materials, their measurements and their order of succession, God has dictated the creation of his sanctuary down to the minutest detail. Zwartjes sets about his work in exactly the same way. Purposefully and poignantly, he selects the specific building blocks for his environments. During his meanderings through the ragged edges of his own city, on undeveloped land lots and in empty, once-squatted buildings, the artist seeks suitable waste materials. For every find, be it a weathered wooden beam or a rusty bicycle, Zwartjes weighs whether or not this object meets the criteria he has already formulated for himself. He does not look for specific things. Miraculously enough, he always seems to find exactly what he needs. In the process of collecting and working with these materials, Zwartjes is both the client and the executor for his own work. The 'Creator' and the 'People' are united in the single person of the artist.

Exodus is a depiction of a fluid reality in which the various dimensions of everyday life, fantasy and current events are all interwoven. On the one hand, the installation is a physical place, the manifestation of a mythological journey generated in the mind of Izaak Zwartjes. On the other, this collection of objects and materials offers a space in which to reflect on our individual and collective identities, on the state in which humanity finds itself and the role that we fulfil in this society. Viewers of the work of Izaak Zwartjes enter a 'mental landscape', a term borrowed from Jean Dubuffet. We can understand the creation of this landscape as an attempt to gain entrance to the human soul.

cobra
amstelveen

museuM
voor moderne kunst
museum of modern art

Tekst Text:

Izaak Zwartjes, Katja Weitering

Concept & Coördinatie Concept & Coordination:

Katja Weitering, conservator curator

Vertaling Translation:

Mari Shields

Fotografie Photography:

Henni van Beek

Lithografie Lithography:

Gravemaker, Amsterdam

Druk Printing:

Onkenhout Groep, Almere

Grafische vormgeving Graphic design:

Thonik, Amsterdam

© 2009 Cobra Museum of Modern Art
Amstelveen

© 2009 Izaak Zwartjes, Courtesy
Upstream Gallery, Amsterdam

Sponsors:

BankGiro Loterij, Gemeente Amstelveen,
Phanos N.V., Bouwfonds Ontwikkeling,
Ballast Nedam, Canon, AM Wonen, Dura
Vermeer, Business Club Cobra Museum,
KPMG, Zwitserleven, Van Doorne, KLM

Met dank aan:

Upstream Gallery Amsterdam